

Posudek vedoucího na bakalářskou práci Luboše Leopolda: Gettierův problém a redefinice poznání

Bakalářská práce Luboše Leopolda se věnuje problému předloženému v krátké stati Edmunda Gettierova „Is Justified True Belief Knowledge?“, jenž se mezitím stal v angloamerickém prostředí kanonickým. Problém sám je formulován jako útok na „klasickou“ definici poznání ve smyslu pravdivého a zdůvodněného přesvědčení (tyto podmínky jsou zkracovány jako JTB). Podle Gettierovy statě a tzv. *gettierovských protipříkladů*, které předkládá (v počtu 2), totiž toto vymezení vždy nestačí k tomu, abychom případ, v němž jsou všechny uvedené podmínky splněny, již považovali za příklad poznání. Otázky, které vznikají, zahrnují jak případnou revizi definice, tak upřesnění definujících členů, specificky pojmu *zdůvodnění*.

K předložené práci lze předeslat, že s velkou pečlivostí nejen sleduje, ale i rozšiřuje zadání, když nejprve provádí podrobný rozbor problému, včetně širšího kontextu, jenž zahrnuje jak historii Gettierova problému, tak jeho dopady na epistemologii po něm. Tento kontext pak autor doplňuje o rozličné terminologické úvahy a detailní rozbor pijmových předpokladů Gettierova argumentu (tzv. principů). Toto vše je obsahem prvních čtyř částí práce. Po nich následuje rozsáhlá část pátá, věnovaná vlivným teoriím, které na Gettierův argument reagují. Řešení, která tyto teorie navrhují, autor přehledně člení na ta, která přidávají další podmínku ke zmíněným třem (JTB+), a ta, které dále určují podmínku zdůvodnění (?TB).

Co lze na Leopoldově zpracování tématu zvláště vyzdvihnout, je vzácná schopnost spojovat *analytický* přístup se *syntetickým*. Autor nejen že zvládá velký objem relevantní literatury, což samo o sobě je zaznamenaníhodný výkon, ale je k ní navíc s to přistoupit s odstupem, tedy vybrat, co je pro něj podstatné, a uspořádat to do koherentního a argumentačně propojeného celku. Celý text také ukazuje autorovu schopnost jasně a přehledně strukturovat výklad, nejen kvalitou argumentace, ale i pečlivostí ve vyjadřování, práci s citacemi, přehlednými schémata a dalším uspořádáním textu, včetně významových důrazů.

V tomto smyslu předložená práce Luboše Leopolda jednoznačně splňuje požadavky kladené na kvalifikační práci tohoto typu a jako takovou ji doporučuji hodnotit známkou výborně.

Z hlediska obsahu práce mám jen jednu připomínku, která je spíš artikulací určité filosofické pozice nežli plnohodnotnou námitkou. Týká se Leopoldova příklonu k Russellovu epistemologickému přístupu a důsledkům, které z toho pro problém poznání plynou. Tento příklon je explicitně formulován v závěru textu, jako součást autorovy reinterpretace Gettierových protipříkladů coby argumentu proti možnosti definice poznání samé. Je přitom právě otázka, zda je takto vůbec *nutné* Gettierův esej číst, a Russellův pozitivistický postoj k jejímu zodpovězení nijak nepomáhá. To, myslím, ukazuje zvláště názorně ta část práce, kde autor diskutuje teorii tzv. *reliabilismu* v souvislosti s Goldmanovým argumentem „Okresu falešných stodol“.

Zatímco Russell zde, Leopoldovými ústy, může snadno konstatovat, že jistota (nebo pravděpodobnost výsledku) nesouvisí s věděním, tamtéž citovaný Brandom – jenž tedy není autorem reliabilistické teorie, ale využívá ji ke svým cílům – nikde netvrdí, že mezi nimi existuje něco jako kauzální souvislost. Co tvrdí, je, že Goldmanův příklad ukazuje, že otázka spolehlivosti není otázkou něčích individuálních vlastností (třeba, že má daný jedinec přesný zrak), ale také okolnostmi, v nichž se nachází (třeba, že se nenachází v okrese falešných stodol). Tohoto pozorování pak užívá, *per analogiam*, k úsudku, že ani poznání nelze redukovat na vlastnosti poznávajícího jedince, ale uchopit tak, abychom hovořili spíše o okolnostech, za nichž je možné tomuto jedinci poznání *připsat*. Tím se celá věc přirozeně rozšíří i o přítomnost dalších poznávajících.

Leopold ve svém textu Brandomovo řešení Gettierova problému explicitně nezmiňuje, a pokud by tak učinil, nejspíš by je chápal jako případ teorie typu ?TB. Já se domnívám, že se jedná spíš o novou kategorii, která sice definici ponechává v původním znění, tedy jako JTB, příslušné podmínky ale upravuje sociálním směrem. V tomto čtení tedy Gettier nevyvrátil klasickou definici poznání, ani neukázal, že musíme posílit pojem zdůvodnění, ale že je pojmy zdůvodnitelnosti, pravdivosti a přesvědčení nutné chápat jako součást komplexního společenského statusu, jímž je poznání. V něm je někomu připisován závazek k nějakému přesvědčení a zároveň schopnost toto přesvědčení zdůvodnit, zatímco připisující strana na sebe bere tentýž závazek, což v řeči JTB znamená, že je toto přesvědčení pravdivé.

V Chotětině dne 19. 8. 2023

Prof. PhDr. Vojtěch Kolman, PhD.